

FERHAD PAŞA CAMİİ

BİBLİYOGRAFYA :

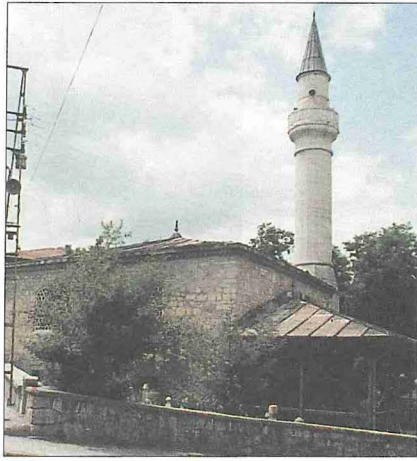
Sâi, *Tezkiretü'l-ebniye*, s. 84, nr. 76; *Tuhfetü'l-mî'marin* (nşr. Rifki Melül Meriç, *Mimar Sinan: Hayatı, Eseri I* içinde), Ankara 1965, s. 27; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 485; *Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar*, İstanbul 1973, s. 28; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1978, s. 274, nr. 15; a.mlf., "Çatalca'daki Ferhad Paşa Camii", *BÜD*, III (1975), s. 73-90; Fazıl Ayanoglu, "Ferhad Paşa ve Gizli Kalan Vakıflar", *VD*, VII (1968), s. 145-148; Erdem Yücel, "Ferhad Paşa Camii", *İst.A*, X, 5670-5672.

SEMÂVİ EYİCE

FERHAD PAŞA CAMİİ

Kastamonu'da XVI. yüzyılda
Mimar Sinan tarafından
yapılan cami.

Ferhad Paşa Camii - Kastamonu

Kastamonu'nun Cebrâil mahallesinde bulunan cami, cümle kapısı üstündeki bir kitâbeye göre Vezir Ferhad Paşa tarafından Seyfi Dede adında bir velînin isteği üzerine yaptırılmıştır. Kitâbenin, "Ârifin biri iki târîh-i zîbâ yazdı / Birisi hoşça binâ ve biri de şühca binâ" şeklindeki son beytinin ikinci mısraı ebced hesabına göre 967 (1559-60) yılını vermektedir. Bundan anlaşıldığına göre cami, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde Şehzade Mehmed'in kızı Hümâ Sultan'ın eşi, Çatalca'da aynı adı taşıyan caminin de bânisi olan Damad Ferhad Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Öncekinin yanında bulunan ikinci bir kitâbe caminin harap bir halde iken 1166 (1752-53) yılında tamir edildiğini haber verir: "Rûhuna Fâtiha Seyfi Dede gerçek erimîş / Himmeti etti bu harab câmii ih-yâ / Çıktı bir ârif dedi târîh-i bedî / Hele tecdid-i binâ oldu bu Ferhad Paşa" (Ahmet Gökoğlu'nun verdiği kopyaya göre). Kapı etrafını çevreleyen silme üzerinde Kâmî adında birinin yazdığı tarihe göre Ferhad Paşa ailesinden bir kişinin himmetiyle vakfın kâtibi tarafından "memmet" tamiri 1195 (1781) yılında yaptırılmıştır.

Mimar Sinan'ın eserlerinin adını veren *Tuhfetü'l-mî'mârîn*'de, Ferhad Paşa'nın Çatalca'daki camiinin hemen arkasından "Câmi-i şerîf-i mezbûr der Kastamonu" kaydı bulunduğu göre her iki hayrat da aynı Ferhad Paşa için Mimar Sinan veya onun adına kalfalarından biri tarafından inşa edilmiştir. Fakat bu kayıt diğer tezkirelerde bulunmaz. Ancak *Tezkiretü'l-ebniye*'de camiler bölümünde kırk dokuz sıra numaralı Ferhad Paşa Camii'nin yanlışlıkla Bolu'da

gösterildiği anlaşılmaktadır. Ahmet Gökoğlu'nun bildirdiğine göre bir belge caminin 1231'de (1816) yeniden tamir edildiğini haber vermektedir. Yine bazı vakıf kayıtlarından, şehir merkezindeki bir hamamla çevredeki bazı arazilerin caminin evkafından olduğu öğrenilmektedir.

Ferhad Paşa Camii kesme taş duvarlı kare planlı bir binadır. Aslında kubbeli olduğu tahmin edilen caminin herhalde kubbesi yıkılmış olduğundan XVIII. yüzyıldaki tamirde üstü kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülmüştür. 1950'den sonra da direklere dayanan bir son cemaat yeri inşa edilmiştir. Şerefe altı çıkmasının barok profilli olmasından minarenin de XVIII. yüzyıldaki tamir sırasında bu görünüşü aldığı tahmin edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sâi, *Tezkiretü'l-ebniye*, s. 80; *Tuhfetü'l-mî'marin* (nşr. Rifki Melül Meriç, *Mimar Sinan: Hayatı, Eseri I* içinde), Ankara 1965, s. 27; Ahmet Gökoğlu, *Paphlagonia, Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi*, Kastamonu 1952, s. 209-211 (cami), s. 367 (hamam); Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1978, s. 275, nr. 16; a.mlf., "Çatalca'daki Ferhad Paşa Camii", *BÜD*, III (1975), s. 77, not 10.

SEMÂVİ EYİCE

FERHAD PAŞA KÜLLİYESİ

Bosna'nın
Banaluka şehrinde
XVI. yüzyıla ait büyük külliye.

Külliyeinin bânisi Bosnalı Gazi Ferhad Paşa, Sokullu Mehmed Paşa'nın da memleketi olan Sokol köyündendir. Ekrem Hakkı Ayverdi, Ferhad Paşa'nın Saray-

bosna'daki vakfiyesinin Safer 995 (Ocak 1587) tarihli olduğunu bildirir. Bu belgeye göre Ferhad Paşa burada camiden başka mektep, hamam, çeşme, saat kulesi, türbe, kervansaray, mahzen, 200 dükkânlı çarşı, Çırkvena suyu üzerinde köprü, Virbas suyu üzerinde ahşap köprü, su yolu ve havuzu, su kemeri, Çırkvena'dan Tophane'ye kadar uzanan 5 arşın genişliğinde kaldırımli bir yol yaptırarak vakfetmiştir. Vakfiyede gelir fazlası ile medrese, dârülhadis, bedesten inşa edilmesi, hamama bir kadınlar kısmının eklenmesi, kervansarayın kurşun kaplanması, Virbas üzerindeki ahşap köprünün kâgire dönüştürülmesi de istenmektedir. Fakat bunlardan hangilerinin gerçekleştiği kesin olarak bilinmemektedir.

Caminin cümle kapısı üstünde celfî-sülüs hatla yazılmış, muhtemelen Sipâhî mahlaslı Mustafa Bey'e ait altı mısralık bir kitâbe yer alır. Bunun ebcedi Ferhad Paşa'nın Bosna sancak beyi olduğu 987 (1579) tarihini verir. Kitâbede açıklandığına göre Ferhad Bey hayratını gazâ malıyla yaptırmıştır. Bu husus vakfiyede de belirtilmektedir. Cami zaman içinde medrese, sıbyan mektebi, hamam, su yolu, kervansaray, çarşı ile bedesten ve köprü gibi ek binalarından birçoğunu kaybetmiş, II. Dünya Savaşı yıllarında harap olmuş, ancak savaştan sonra tamir edilmiştir. 1991-1992 yıllarındaki çarpışmalarla Sırp ateşinden büyük ölçüde zarar gören cami, öğrenildiğine göre 7 Mayıs 1993'te Sırp

Ferhad Paşa Külliyesi'nin planı (Ayverdi, s. 22)

